

Vilken är trenden för ekovallen 2009?

Sammanfattningsvis: större mångfald bland de färdiga blandningarna men också ökat intresse för egna blandningar.

LENA KARLSSON

Innan systemet med GEV infördes var det många mjölkbönder som gäspade lite åt egen blandning, säger Gunnar Danielsson på Olssons Frö. Men nu när de begränsas i sina inköp av vad som finns som GEV finns det ett helt annat intresse.

Särskilt är det intresset för tre nygamla grödor som gjort att de färdiga blandningarna gått tillbaka hos Olssons Frö. Dessa grödor är blålusern, rörsvingel och rajsvingel. Detta kan vi se även i Svenska Foders och SWs sortiment av GEV där det i år lanseras nya blandningar som innehåller dessa arter i olika kombinationer.

Rörsvingel var när den försvann ur vallfröblandningarna mellan 1910 och 1920 saknad av få och ersattes av ängssvingel som var ett betydligt smakligare gräs. Nu har den fått en renässans både inom växtförädlingen och foderproduktionen, senast 2007 kom SW med den nya sorten Swaj med mycket hög smaklighet.

Lämpliga gräs saknas

I ekologisk odling har det saknats gräsarter som kan matcha klöverandelen i andra- och tredjeskörden. Med ängssvingel eller timotej som avkastar bra i förstaskörden med sedan är svag riskerar man att få mycket höga klöverandelar i de senare skördarna och problem med ensilering och fodervärde. Uthålligheten hos vallar med timotej är också låg och många upplever ett behov av att bryta sådana vallar redan efter två år.

Rajgräs och hundäxing för de intensiva skördesystemen med minst tre skördar fungerar inte heller så bra i ekologisk produktion. Rajgräsen har för dålig hårdighet i lite sämre klimat och kräver mer övergödning än vad man vanligtvis har möjlighet till i ekologisk produktion.

Hundäxingen är för aggressiv mot klövern som inte brukar klara sig.

Come back för rörsvingel

Här kommer intresset för rörsvingeln in. Den är långsam i etableringen och ger inte så mycket under första året. Men från år två och till och med år fyra kommer den däremot och fyller ut där timotejen har torkat bort, utvintrat eller dött av trampskador. Den är också stark i återväxten och håller uppe gräsandelen i skörd två och tre. I ekologisk odling är den också mycket intressant med sitt djupa rotsystem som kan hämta näring från ett mycket större område än t ex timotej och ängssvingel.

Rajsvingel är ett relativt nytt gräs och är en korsning mellan rörsvingel och rajgräs. Den är inte fullt lika hårdig och torktålig som rörsvingeln, men kommer snabbt redan första året och har bra återväxt till andra- och tredjeskörden. Även den passar alltså väl in i mjölkgårdarnas skördestrategi.

Ingen av dem är speciellt lämplig för system som skördas en gång relativt sent och sedan betas.

Ny utfodringsteknik

Ny teknik förändrar också fodervärderingen av de olika vallväxterna. Fullfodervagnarna har betytt mycket för uppvärderingen av vallfodret, och även på de ekologiska gårdarna har tekniken betytt mycket även om kraftfodergivorna som blandas in är begränsade. Foderkonsumtionen ökar tack vare de många snittyrtorna på det finfördelade grovfodret, och olika skördekvantiteter kan blandas till en jämn foderkvalitet under hela vinterutfodringen. Men för att få en bra idissling med det finfördelade vallfodret krävs att det finns något som ”sticks”, och här finns ett stort intresse för de lite hårdare gräsen som rörsvingel och rajsvingel. Blålusern är en baljväxt som också uppvärderats under senare år bl a på samma meriter, dvs att den ger bättre struktur på fodret än klöver.

Inte fel med något stråvassare gräs i fullfoderblandningen för att hålla igång idisslingen.

FOTO: CHARLOTTE NORMAN-ORESSON

Allt fler GEV att välja på

Vall är inte längre bara vall, utan det är vall för slätter, för bete, för multifunktion och för olika djurslag. Och det kan vi nog tacka Olssons Frö för. Innan de med hjälp av vallentusiasterna Gunnar Danielsson satte igång en annorlunda försäljning av vallfrö för ca 10 år sedan, så var vallfrö helt och hållet säljarens marknad där lantbruket fick hålla till godo med ett antal standardblandningar. Nu har mångfalden även spridit sig till företagens GEV-blandningar.

SW har 13 ekoblandningar i sortimentet. Årets nyhet är blandningen Flora Rörsvingel Hårdig. I den här blandningen har rörsvingel fått ersätta ängssvingel. Dock finns SWs nya rörsvingelsort Swaj inte som ekologiskt frö och är därför bara 30% av den totala mängden rörsvingel i denna GEV. Flora Intensiv är fortfarande SWs populäraste GEV-blandning för intensivproduktion 2-3 år och med 17% klöver i utsädet.

Svenska Foder som huvudsakligen har sin marknad i Götaland har i år sex GEV-blandningar. Nyhet där är att den konventionella storsäljarblandningen SF Robust nu också finns som GEV. Jämfört med den

konventionella varianten innehåller Robust GEV 17% klöver mot 12%. Svenska Foder har inte hoppat på trenden med rörsvingel utan har istället både i de konventionella och ekologiska blandningarna satsat på rajsvingel för att hålla uppe skördenivåerna i de intensiva systemen med 3-4 skördar.

Olssons frö har bara en komplett GEV, och det är en rödklöverblandning. Istället fokuserar man mer på gårdsspecifik anpassning och marknadsför därför två olika GEV halvfabrikat som enbart innehåller gräs sedan kan kompletteras med önskat slag och mängd av klöver eller andra baljväxter. Det tredje alternativet är helt egen blandning, och här finns många förslag att låta sig inspireras av. Det finns inte ekologiskt frö av alla sorter inom de olika arterna, men det finns tillräckligt många med specifika växtegenskaper för att det ska gå att blanda en egen anpassad GEV.

Olssons Frö har också ett stort sortiment grödor lämpade för grönfoderodling och som inte omfattas av EUs förordning utan fritt kan användas så länge de är kemiskt obeta-
de.

EU-krav på ekoutsädet – GEV bra lösning för vallfrö

Allt utsäde i ekologisk produktion ska vara certifierat ekologiskt. Det är grundregeln i EUs förordning. Om ekologiskt utsäde saknas eller tar slut av viktiga grödor eller sorter kan Jordbruksverket bevilja generell dispens, vilket man gör vid flera tillfällen varje år i form av föreskrifter. Ibland har detta lett till stor irritation bland både utsädesföretagen och lantbrukarna när tillgången är begränsad och handeln inte fungerar på att både köpare och säljare väntar ut varandra i väntan på nya dispensbeslut från Jordbruksverket.

Men för just vallfröerna är alla parter överens om att både föreskrift och marknad fungerar bra. Receptet heter GEV, godkänd ekologisk vallfröblandning, och i den måste viss andel av alla arter vara ekologiskt frö. Hur stor mängd beslutas inför varje år när det står klart hur mycket som finns tillgängligt. I år är kraven på en GEV

Timotej och ängssvingel 100eko
Rajsvingel 70eko
Engelskt rajgräs 70eko
Röd-, vit- och alsikeklöver 30eko

Vid sådd av renbestånd är kravet 100 för samtliga av vallgrödorna ovan.

Vad gör klöver i eko-odlingen?

Några rader för dig som inte vågat fråga din ekologiske varför de har så mycket klöver i vallen.

I en vanlig vallfröblandning ligger andelen klöverfrö på 5–12 av vikten. I en ekologisk blandning är det 15–18%. Och många ekobönder som blandar själva eller spetsar de vanliga blandningarna har så mycket som 25–30 viktprocent klöverfrö. Beroende på mark, årsmån och andra omständigheter blir det av detta mellan 40 och 90% klöver i den växande grödan.

Gödslar sig själv. Att klöver är ett proteinrikt foder vet väl de flesta, men ekoböndernas klövervallar har också en annan viktig uppgift på gården. Klöver är en baljväxt och alla baljväxter kan själva fixera luftens kväve och producerar därmed sin egen gödsel. Rötter och andra skörderester från klöverna bidrar dessutom med näring till andra grödor när vallen bryts och någon mer näringskrävande gröda i växtföljden ska odlas. Andra vanliga baljväxter i ekologisk foderodling är ärter, vicker, åkerböna, lusern m fl.

FOTO: LARS-BIRGER JOHANSSON

Att skörda klöver. Klöver i vallen kräver dock en del erfarenhet. Prata med någon som hållit på länge så kan du få många tips. Eftersom det är svårt att övergödsla i en växande vall blir det lätt att klöverna tar över och trycker ner gräsen i andra- och tredjeskörden. Detta måste åtgärdas med gödselstrategier som hjälper gräsen att orka med lika långsiktig produktion som baljväxterna. Det är också stor skillnad på olika sorters förmåga att konkurrera och komma igen i återväxten.

Vid skörden får man räkna med att en sträng med klöver behöver förtorka längre innan den ensileras eftersom klöver har låg torrsbstans jämfört med gräs. Klöver är också sockerfattigt jämfört med gräs och därför kan det vara aktuellt med ensileringsmedel om skördeomständigheterna är dåliga. I alla händelser får man räkna med att det blir rätt lågt energivärde på en ensilerad vall med stor andel klöver.

Klöver som foder. Mycket protein, lite energi och dålig struktur, särskilt om grönmassan är i blötaste laget vid ensileringen. Skördepartier med för mycket klöver behöver blandas ut med ett strårikare foder för idisslingen samt energi i någon form för att proteinet i klöverna ska bli användbart för idisslarna. Med dagens priser på inköpt protein och med de ökande fördelarna med hemmaproducerat foder finns det i alla fall all anledning att lära sig att odla, skörda och konservera ett klöverrikt vallfoder.